

EXPO^T

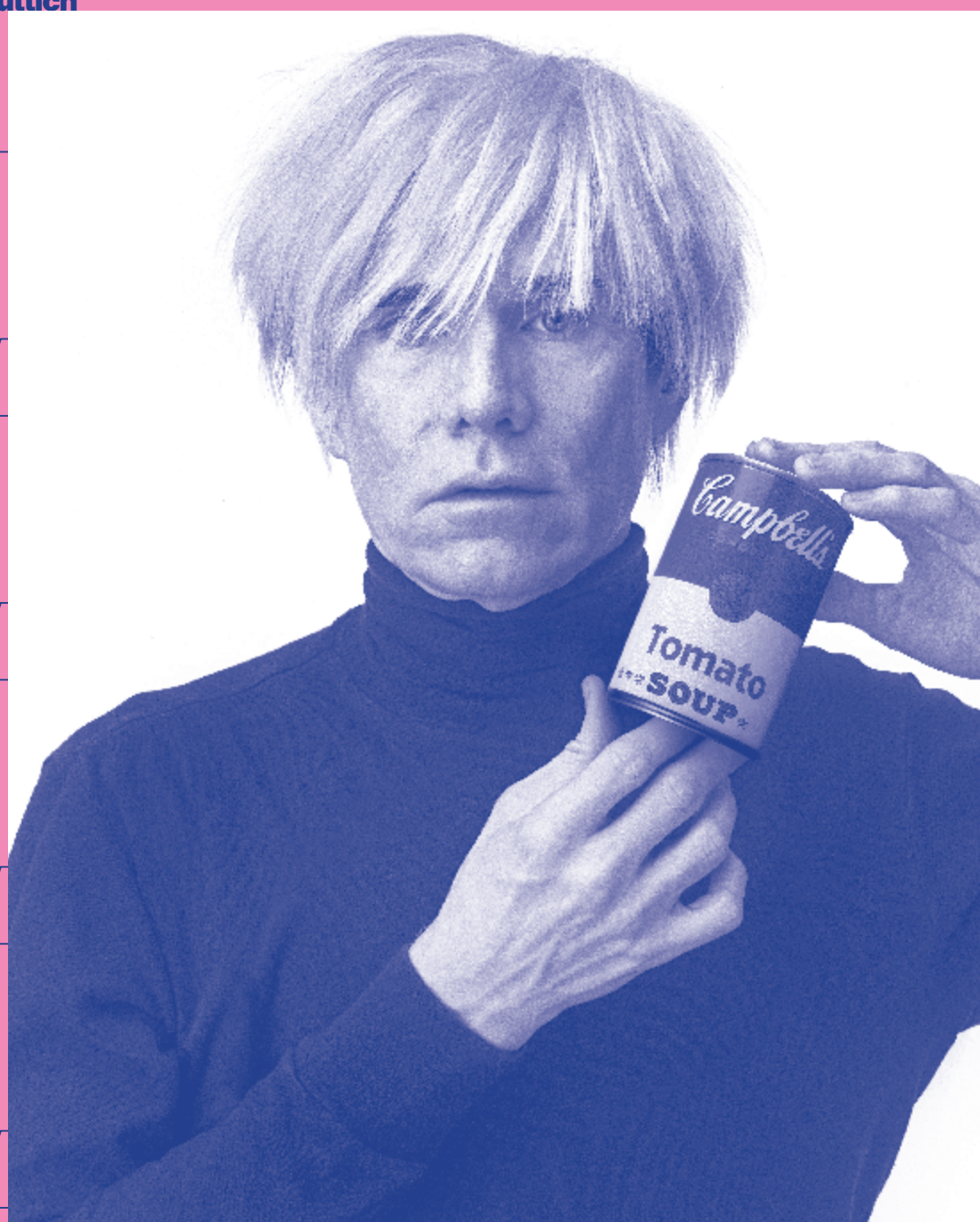

WARHOL

THE AMERICAN DREAM FACTORY

02.10.2020 – 28.02.2021

LA BOVERIE. Liège. Luik. Lüttich
expo-factory.be

Andy Warhol, 1965, © Imagesselect

GIDS VOOR LEERKRACHTEN

BASIS- EN SECUNDAIR ONDERWIJS

Christopher Makos, Andy in American Flag, 1982, acrylique et sérigraphie sur toile
© Christopher Makos © Tempora © Denis Decaluwé

Verantwoordelijke uitgever: Tempora

Teksten: Edith Schurgers, Animation des musées de la Ville de Liège

Lay-out: Fanny Gérard

Drukker: Fabrice Collignon (Coyote Print)

Cover beeld: Andy Warhol (1985), © Imageselect

Graag willen we volgende personen bedanken : Emilie Derom, Laura Dombret, Véronique Maréchal, Emmanuelle Sikivie

INHOUDSTAFEL

- 1. DE TENTOONSTELLING / INLEIDING**
- 2. ANDY WARHOL – BIOGRAFIE**
- 3. DE POPART**
- 4. ANDY WARHOL – VAN DE JAREN 1950 TOT HET EINDE VAN DE JAREN 1980**
- 5. ANDY WARHOL – ANALYSE VAN ENKELE WERKEN**
- 6. PEDAGOGISCHE MOGELIJKHEDEN**
- 7. BIBLIOGRAFISCHE GEGEVENS**

1. INLEIDING

Warhol. The American Dream Factory laat zien hoe Andy Warhols oeuvre en de evolutie van de Amerikaanse maatschappij veertig jaar lang hand in hand gaan. Deze multidisciplinaire benadering schetst een levendig portret van Warhols Amerika. De tentoonstelling is opgevat als een volledig overzicht van zijn carrière en toont de grote thema's van zijn artistieke wereld, die de maatschappelijke veranderingen illustreert die tot in de Factory voelbaar zijn.

De tentoonstelling brengt Andy Warhols bekendste werken samen; ze zijn afkomstig uit museumcollecties, maar vooral ook van vooraanstaande privéverzamelaars, intieme vrienden en trouwe medewerkers van de kunstenaar. Daarnaast bevat ze een aantal zeldzame documenten die voor

2. ANDY WARHOL – BIOGRAFIE

Andrew Warhola werd in 1928 geboren in Pittsburgh (in Pennsylvania, in het noordoosten van de Verenigde Staten). Zijn ouders waren afkomstig van het dorpje Mikova in het huidige Slovenië; tien jaar eerder emigreerden ze naar de Amerikaanse industriestad. Ze ontvluchtten de harde levensomstandigheden en de verloochening van hun Roetheense cultuur onder de Oostenrijks-Hongaarse heerschappij. Net zoals veel Europese immigranten was Amerika voor hen het land van hun dromen waar ze gemakkelijk geld konden verdienen, het land van roem, consumptie en overvloed.

Roethenië

De Roethenen zijn een etnische groep die de Roetheense taal spreekt. Aan het begin van de 20e eeuw verwijst de term naar de Oekraïense bevolkingsgroepen in het Oostenrijks-Hongaarse rijk. De Roethenen zijn traditioneel gevestigd in de Oostelijke Karpaten. Velen van hen emigreren naar de Verenigde Staten en Canada. Deze gemeenschappen waken actief over het behoud van hun culturele identiteit. De Roethenen uit Slowakije en Tsjechië belijden traditioneel het orthodox-christelijke geloof.

In de Verenigde Staten leidt Warhols familie een bescheiden, maar gelukkig bestaan. De jonge Andrew, de jongste van een gezin met drie kinderen, is erg gehecht aan zijn moeder. Deze band wordt nog sterker tijdens een langdurig ziekteherstel in 1936. Hij leest dan talrijke tijdschriften over het leven van Hollywoodsterren, strips van Dick Tracy en filmmagazines. Het is zijn droom om in New York of Hollywood te leven; in deze periode ontdekt hij ook zijn tekentalent. Hij begint obsessief te tekenen en maakt collages met foto's die hij uit magazines knipt.

In 1945, op zijn zeventiende, krijgt hij een plaats aan het Carnegie Institute of Technology in Pittsburgh, waar hij grafische vormgeving studeert. Het onderwijs dat hij er geniet, is geïnspireerd op de theorieën van het Bauhaus*. Het uitgangspunt van die theorieën is de synthese tussen de schone kunsten en een commerciële benadering. Hij leert er de techniek kennen waarmee hij tekeningen kan stempelen op vloeipapier. Die techniek past hij veel later in zijn carrière opnieuw toe en zal aan de basis liggen van een snelle, seriële reproductiemethode van een beeld.

Met zijn diploma op zak vestigt Warhol zich in 1949 in New York. Hij contacteert er artdirectors van tijdschriften en haalt een eerste contract binnen bij Glamour. Dat tijdschrift is een publicatie van de grote persgroep Condé Nast (Vogue, Vanity Fair ...).

Condé Nast

Condé Nast wordt in 1873 geboren en kan in Georgetown rechten studeren dankzij de financiële steun van zijn tante. Nadat hij in 1894 zijn diploma behaalt, gaat hij aan de slag als hoofd publiciteit van het magazine Collier's weekly. Op tien jaar tijd verhonderdvoudigt hij er de reclame-inkomsten. Wanneer hij vertrekt bij het magazine, koopt hij Vogue op. Het is in die tijd een klein New Yorks societytijdschrift. Hij transformeert het tot een van de belangrijkste modemagazines van de Verenigde Staten. Vervolgens verandert hij Vanity Fair in een stijlvolle publicatie. Hij ontwikkelt steeds meer publicaties en magazines en groeit uit tot een Amerikaanse mediamagnaat.

Hoewel zijn bescheiden afkomst, zijn provinciale accent en zijn moeizame sociale omgang een rem zouden kunnen zijn op zijn integratie in deze rijke, elegante en geraffineerde wereld, werkt Warhol toch regelmatig samen met dit magazine. Daarnaast gaat hij werken voor Harper's Bazaar, American Girl, Dance magazine, Seventeen en Mademoiselle. Zo komt hij in contact met het leven van de sterren dat hem zo fascineert. Hij heeft een neus voor zaken; aangetrokken door het geld richt hij in 1957 de "Andy Warhol Enterprise Inc." op. Met dit bedrijf kan hij zijn reclameopdrachten beheren.

Aan het begin van de jaren 60, wanneer hij een befaamd illustrator is, stuurt Warhol zijn carrière in de richting van de schilderkunst. Hij begint met de serieproductie van schilderijen. Met zijn thema's levert hij kritiek op de massaconsumptiemaatschappij van de "American way of life" en de media-iconen. Daarmee volgt hij het voorbeeld van de artistieke voorlopers van de popart (Robert Rauschenberg, Jasper Johns ...). Hij haalt courante consumptiegoederen en Amerikaanse mediafiguren uit hun context, hangt ze op aan de muren van galeries en musea en verheft ze tot artistieke objecten. Zo haalt hij de hiërarchische codes van de kunst helemaal overhoop. Het feit dat hij deze tot kunst gemaakte beelden een serieel karakter geeft, is een ware revolutie in de kunstwereld. Die houdt immers nog vast aan het idee van het unieke kunstwerk dat manueel door de kunstenaar is gemaakt. Daarmee gaat hij in tegen het abstracte expressionisme, een stroming die de kunstwereld van die tijd domineert en die Warhol veel te elitair vindt.

Het concept van het unieke kunstwerk

Tot in de 20e eeuw wordt een kunstwerk als een uniek werk beschouwd dat door de kunstenaar is bedacht en gemaakt en dat zijn kwaliteiten en vaardigheden benadrukt. De vraag of een kunstwerk noodzakelijkerwijs door de kunstenaar zelf gemaakt wordt, werd aan het begin van de 20e eeuw ter discussie gesteld door artistieke bewegingen zoals de readymade en de conceptuele kunst. Door zijn beelden in serie te maken met behulp van een industrieel proces, zet Warhol op zijn beurt dit oude cliché onder druk. Hij verbergt zijn kunstenaarschap achter het principe van de mechanische reproductie, een centraal element van zijn artistieke reflectie.

Abstracte expressionisme

Het abstracte expressionisme verspreidt zich na de Tweede Wereldoorlog in de Verenigde Staten. Deze artistieke stroming is een van de belangrijkste artistieke tendenzen van de 'New Yorkse school', die avant-gardistische kunstenaars verenigt die in die tijd actief zijn in de stad. De naoorlogse economische, politieke en artistieke situatie geeft aanleiding tot een nieuwe manier van schilderen die gebaseerd is op de spontane daad van de kunstenaar; de daadwerkelijke actie van de kunstenaar is daarbij zichtbaar in het werk. De schilder drukt in zijn niet-figuratieve werken uit wat hij ervaart, ofwel door kleurstroken of vlekken (zoals bij de actionpainting van Jack Pollock), ofwel door het gebruik van de expressieve kracht van kleurvlakken (de colorfield painting van Marc Rothko). De popart keert terug naar het figuratieve; met de thema's die het verkent, zet het genre zich af tegen het abstracte expressionisme dat de kunstwereld sinds de jaren 1950 domineert.

Warhols atelier opent de deuren in 1964 en krijgt de naam de Factory. In dit multidisciplinaire artistieke laboratorium ontmoeten kunstenaars, marginalen en rijke, doelloze jongeren elkaar. Dankzij de artistieke vrijheid in de Factory kan Warhol op een creatieve manier samenwerken met zijn entourage. De Factory is de afspiegeling van een tijdperk en een van de symbolen van de alternatieve 'underground' levensstijl.

In de lente van 1965 kondigt Warhol zijn 'pensioen' als kunstenaar aan, zodat hij zich kan toeleggen op de film. Hij draait zijn eerste films en kiest voor een filmstijl in real time, zonder verhaalstructuur, montage of actie. Het contrast met de Hollywoodfilms is groot. Warhol beschouwt de camera als een mechanisch oog dat het leven registreert zoals het echt is.

In 1968 wordt Andy Warhol het slachtoffer van een aanslag in de Factory. De radicale militante feministe Valerie Solanas, een voormalige superstar van zijn films, schiet twee kogels in zijn buik. Na deze gebeurtenis laat Warhol zijn doodsangst nog meer tot uiting komen en verandert de sfeer in de Factory sterk. Hij geeft het filmen niet op, maar beperkt zich van dan af tot de productie, maakt talrijke mondaine portretten in opdracht en lanceert het beroemde underground filmmagazine Interview. Tijdens de jaren 80 tracht hij zijn plastische taal te vernieuwen door samen te werken met de jonge kunstenaarsgeneratie die op straat is ontstaan en nieuwe schildertechnieken toepast. Zo confronteert hij zijn creativiteit met die van opkomende kunstenaars zoals Jean-Michel Basquiat en Keith Haring. Andy Warhol groeide tijdens zijn leven uit tot een van de emblematische figuren van de popart. Hij overlijdt in 1987 in New York na een galblaasoperatie.

3. DE POPART

Het artistieke fenomeen 'popart' (een samentrekking van 'populaire kunst') is sterk verbonden met de moderne tijd. De stroming ontstaat in het midden van de jaren 1950 in Engeland en verspreidt zich al snel over de hele Westerse wereld, tegen de achtergrond van de kapitalistische, industriële en consumptiemaatschappij*. Deze 'popcultuur' komt tot uiting in verschillende domeinen: de plastische kunsten, mode, muziek enzovoort.

Hamilton en het manifest* van de Angelsaksische popart

Het ontstaan van de popart in Engeland is nauw verbonden met het werk van de Brit Richard Hamilton (1922- 2011). Met *Just what is it that makes today's homes so different, so appealing?* (1956) maakt Hamilton een compilatie van de symbolen van de consumptiemaatschappij en de populaire industriële cultuur. Hij alludeert op verkoopsargumenten door gebruik te maken van een coverbeeld van *Young Romance* (een Amerikaans striptijdschrift dat in 1947 werd opgericht door J. Kirby), van de nieuwste tv-zender, van de iconische bodybuilder Irvin Kozzewski enzovoort. Het werk is gemaakt voor de tentoonstelling *This is tomorrow* (1956) en wordt beschouwd als een manifest* van de Britse popart. De term 'pop' verschijnt voor de eerste keer op de lolly die de bodybuilder vasthoudt.

Aan het einde van de jaren 1950 bereikt de popart de Verenigde Staten, waar zich een nieuwe stekking ontwikkelt die verschilt van de popart in Engeland. Waar de Angelsaksische voorgangers de popart met humor en lichtheid benaderen, maken de met massaproducten overladen Amerikanen scherpere beelden. De vaak heel kleurrijke, typische popstijl is oorspronkelijk aan het einde van de jaren 1950 ontstaan uit een mengeling van fascinatie en ironie ten aanzien van de Amerikaanse cultuur. In deze beeldvorming komt de Amerikaanse maatschappij tot uiting in een assemblage van symbolen die de popkunstenaars brengt tot een bredere reflectie over de (over-)consumptie en de (over-)productie.

De zeefdruk is een vaak gebruikt medium voor de thema's en technieken van de massacultuur (zoals reclame, strips ...). Die techniek wordt een van de meest gebruikte manieren om 'popbeelden' te maken. Ze is uiterst precies en resulteert in levendige kleurvlakken waarmee beelden van de consumptiemaatschappij verveelvoudigd kunnen worden. Daarnaast maken de popkunstenaars vaak gebruik van de collagetechniek, waarmee ze dubbelzinnigheden en allusies op superhelden, conservenblikken, merkproducten, iconische merken enz. bij elkaar kunnen voegen tot één beeld. De popart werkt op basis van objecten uit het dagelijkse leven. Door de keuze voor banale onderwerpen zijn de kunstwerken niet langer voorbehouden voor de elite, maar spreken ze een veel breder deel van de bevolking aan. Ten slotte draagt ook het feit dat een reeks afbeeldingen van een dagelijks voorwerp het museum (of een galerie) bereikt, bij tot de 'ontheiliging' van het kunstwerk. Daarmee stelt de popart

4. ANDY WARHOL – PER DECENNIUM (1950-1980)

De jaren 1950 – Warhol, de illustrator

De jaren 1950 in de Verenigde Staten

Presidenten:

*Harry S. Truman van 1945 tot 1953 - democraat

*Dwight D. Eisenhower van 1953 tot 1961 – republikein

Internationale relaties:

Na de Tweede Wereldoorlog ontstaan er spanningen met de Sovjet-Unie die de start betekenen van de 'Koude Oorlog'. Deze geopolitieke spanningen met het Oostblok houden aan tot aan de val van de communistische regimes in 1989. De Koreaanse Republiek (Zuid-Korea), die de steun geniet van de Verenigde Naties, staat tijdens de Koreaanse Oorlog Van juni 1950 tot juli 1953 lijnrecht tegenover de Democratische Volksrepubliek Korea, gesteund door de Sovjet-Unie. De oorsprong van dit conflict ligt in de verdeling van het schiereiland tussen de Amerikaanse en de Sovjet-Russische troepen na de Tweede Wereldoorlog. Het is een van de grootste conflicten van de Koude Oorlog.

Sociaal-economisch:

Nadat Roosevelt in de jaren 30 met zijn New Deal uit de Grote Depressie wil geraken door de armste bevolkingslagen te steunen via een hervorming van de financiële markten, lanceert president Truman in 1949 de economische en sociale hervorming van de 'Fair Deal'. Deze hervorming wil voltijdse jobs garanderen, het minimumloon verhogen, de landbouwtarieven ondersteunen en het systeem van de sociale zekerheid versterken.

Andy Warhol is sinds kort in New York gevestigd en haalt zijn eerste contracten binnen als illustrator voor damesbladen van de groep van Condé Nast. Op vraag van zijn klanten toont hij in zijn illustraties dagelijkse voorwerpen zoals schoenen, juwelen en parfumflesjes waarvan hij de esthetische kwaliteiten in de verf zet. Deze overvloedige productie van Warhol is enkel nog gekend dankzij de publicaties. De originele tekeningen zijn voor hem slechts een tussenstap naar het afgewerkte en gedrukte 'product'.

Tijdens deze periode krijgt Warhol een goed inzicht in de kracht van de verspreiding van beelden door middel van de media. Hij ontwerpt uitnodigingen, operalibretto's, theaterprogramma's en platenhoezen. Hij krijgt steeds meer erkenning en ontvangt de gouden medaille van de Art Director Club. Warhol wordt binnengeleid in de New Yorkse undergroundwereld, komt openlijk uit voor zijn homoseksualiteit en verrijkt zijn adresboekje met nieuwe potentiële klanten. Hij werkt ook voor media met een grote oplage die gezien worden door een immens publiek. Ongeacht de drager wil hij nieuwe artistieke vormen verkennen. Een voorbeeld zijn de textielcreaties die hij maakt voor de grote New Yorkse winkel Lord & Taylor's.

Aan het einde van de jaren 1950 krijgt de reclametekening concurrentie van de fotografie, de fotojournalistiek en de televisie. De reclame gaat zich op deze media richten, de illustratie verdwijnt naar de achtergrond en de uitgeverwereld evolueert. Warhol voelt aan dat het tijd is om zijn carrière een nieuwe wending te geven.

De jaren 1960: Warhol en de Factory

De jaren 1960 in de Verenigde Staten

Presidenten:

*John Fitzgerald Kennedy van 1961 tot 1963 – democraat

Op 22 november 1963, tijdens een officiële verplaatsing naar Dallas, wordt John Fitzgerald Kennedy vermoord in de presidentiële stoet. De president, die in een wagen met een open dak zit, wordt dodelijk verwond nadat hij met een vuurwapen wordt beschoten. De moordenaar Lee Harvey Oswald wordt gearresteerd in een cinemazaal. Samen met zijn vrouw Jackie Kennedy belichaamde de populaire jonge president de hoop van een generatie die de Koude Oorlog achter zich wilde laten.

*Lyndon B. Johnson van 1963 tot 1969 - democraat

Internationale relaties:

Tijdens de Vietnamoorlog van 1955 tot 1975 neem het Vietnamese volksleger het met de steun van het Oostblok en het communistische China op tegen de Republiek Vietnam, die militair gesteund wordt door het leger van de Verenigde Staten. Vanaf 1965 grijpen de Verenigde Staten op grote schaal in in Vietnam. Bijna 3,5 miljoen jonge Amerikanen zijn betrokken bij het conflict, dat in een impasse zit. Het wordt steeds minder populair bij de Amerikaanse publieke opinie en doet afbreuk aan de uitstraling van het land.

Sociaal-economisch:

Tegen deze achtergrond van verzet tegen de Vietnamoorlog en rassenrellen in de grote steden ontstaat de tegencultuur van de hippiebeweging. Deze gebeurtenissen verenigen een deel van de Amerikaanse jeugd van de babyboomgeneratie, die zich verzet tegen het conformisme van de 'American Way of Life'. De jongeren zoeken naar manieren om de consumptiemaatschappij te ontvluchten en zetten daarbij ecologische en egalitaire waarden voorop. De beweging kent haar hoogtepunt in augustus 1969 tijdens het festival van Woodstock. Dat festival met rock- en folkmuziek groeit uit tot de iconische samenkomst van de hippiecultuur.

Parallel daarmee beleeft ook de 'American Way of Life' zijn hoogtepunt: de lonen stijgen, de levensstandaard gaat omhoog, dankzij de serieproductie verlagen de prijzen van producten en de supermarkten zijn in opmars.

Warhol geniet erkenning als illustrator, maar beslist aan het begin van de jaren 1960 om zijn artistieke droom waar te maken. Hij bezoekt regelmatig vernissages en ontmoet Rauschenberg en Jasper Johns, wiens artistieke ideeën overeenkomsten vertonen met de zijne. Hij beslist om zich los te werken uit de reclamewereld en schilderijen in reeksen te maken met de symbolische beelden van de Amerikaanse maatschappij als thema. Hij stelt ze aanvankelijk tentoon in winkelvitruines. Warhol heeft zich steeds verzet tegen het maken van elitaire kunst die voorbehouden is voor de muren van galeries en musea. Toch zoekt hij ook erkenning in het kunstmilieu.

Hij maakt het ene werk na het andere, waardoor hij uitgroeit tot de 'paus van de popart': 32 schilderijen met soepdozen van Campbell's (1962), S&H Green Stamps (1962), de reeksen Marilyn en Jackie (1963) en de reeks Flowers (1964).

In 1964 vestigt hij zijn atelier, de Factory, in een oud industrieel gebouw aan 231 East 47th Street. Het atelier is in de eerste plaats een laboratorium waar alle disciplines samenkomen: kunst, rock, mode, pers, reclame, film. De plaats krijgt de bijnaam 'Silver Factory', een verwijzing naar het decor in aluminium en de zilveren verf waarmee de muren zijn bedekt. Het is een ruimte waar artistieke vrijheid heerst en waar Andy Warhol kan samenwerken met figuren uit zijn entourage. De Factory is ook een symbolische plek van het undergroundleven waar marginalen, drugsverslaafden, kunstenaars, transseksuelen, meisjes van goeden huize ... elkaar ontmoeten. Behalve een atelier is de ruimte ook een galerie, een opnamestudio, een film- en concertzaal en natuurlijk ook een feestzaal.

In 1966 wil Warhol stoppen met zijn schilderproductie om zich volledig te kunnen toeleggen op het draaien van films, een activiteit die hij dan al drie jaar beoefent. Zijn films zijn experimenteel en avant-gardistisch en gemaakt in real time, zonder montage, actie of verhaal. Het principe van de Screen Tests is eenvoudig: een model neemt plaats voor de camera en wordt gefilmd gedurende de standaardlengte van een 16mm-bobijn. De belangrijkste acteurs zijn anonieme marginalen die Warhol 'superstars' noemt. Ze improviseren hun rol, terwijl hij hen aanzet tot extreme daden. Hij draait films aan het waanzinnige ritme van soms wel een film per week. In 1968 wordt Warhol ernstig gewond na een aanval door zijn voormalige superster Valerie Solanas, een radicale feministe. Hij verhuist daarna de Factory naar Union Square en doopt ze om tot 'the Office'. Warhol stuurt de meest radicale figuren weg uit zijn entourage en wordt steeds mondainer.

De jaren 1970: Warhol en het succes

De jaren 1970 in de Verenigde Staten

Presidenten:

*Richard Nixon van 1969 tot 1974 – republikein

In 1972 worden inbrekers aangehouden in het Watergatecomplex in Washington D.C. In werkelijkheid proberen ze elektronische verklippers te installeren in de zetel van de democratische partij, die in het gebouw gehuisvest is. Een langdurig onderzoek door journalisten en door de Amerikaanse senaat leidt tot de onthulling van de grootschalige illegale praktijken van het kabinet van de president en tot het ontslag van Richard Nixon.

*Gerald Ford van 1974 tot 1977 – republikein

*Jimmy Carter van 1977 tot 1981 – democraat

Internationale relaties:

In 1953 komt de sjah Mohammad Reza Pahlavi aan de macht in Iran. Door de verhoging van de olieprijs groeit de economie van Iran aanzienlijk. De inflatie neemt aan hetzelfde ritme toe. In 1971 begint de sjah de Witte Revolutie, waarmee hij Iran wil omvormen tot een economische en industriële grootmacht. Het armste en tegelijk meest religieuze deel van de bevolking verzet zich echter tegen het buitenlandse imperialisme en wil terugkeren naar zijn oude levensstijl, temeer daar de revolutie van de sjah zijn beloftes niet kan inlossen. Onder druk van een nakende revolutie krijgt de sjah van Iran de steun van de Verenigde Staten. Dat land ziet in Iran een strategische bondgenoot in het Midden-Oosten en een buffer tegen de verspreiding van de Sovjets in deze regio. De sjah wordt echter gedwongen te vluchten en krijgt gedeeltelijk asiel in de Verenigde Staten tijdens de winter van 1979. Terwijl het nieuwe islamitische en conservatieve regime van Khomeini de ambassade van de VS verdenkt van spionage, vallen bijna 400 Iraanse studenten de ambassade in Teheran binnen, waar ze 53 mensen gijzelen. Ze eisen dat de Verenigde Staten de sjah uitlevert opdat hij berecht kan worden. Twee weken na het overlijden van de sjah in juli 1980 worden de gijzelaars bevrijd.

Sociaal-economisch:

In 1971 slinkt de goudstock van de Amerikaanse Federal Reserve, met een devaluatie van de dollar tot gevolg. Parallel daarmee stijgt de vraag naar olie sinds de jaren 1960. Door de val van de dollar wordt ook een vat olie minder winstgevend, met een stijging van de ruwe olieprijs tot gevolg. De Arabische landen gebruiken olie als economisch wapen waarmee ze hun autonomie ten aanzien van de Amerikanen bevestigen. Ze beperken hun uitvoer en voeren een embargo in voor de Westerse landen die Israël steunen, waarna de koers van de ruwe olie verviervoudigt. Na een korte adempauze nemen de olieprijs in 1973 een nieuwe vlucht en volgt er een tweede oliecrisis.

Hoewel hij enkele jaren eerder zijn 'pensioen' als schilder heeft aangekondigd, is Warhol erg in zwang als portrettist. Hij voelt zich goed thuis bij de jetset en veel beroemdheden en rijke mensen vragen hem hun portret te maken. Deze welgestelde opdrachtgevers haasten zich naar zijn studio. Warhol past op zijn doeken een techniek toe waarbij hij zeefdrukken maakt van polaroidfoto's van zijn klanten waar hij verschillende kleuren aan toevoegt. Het eerste exemplaar verkoopt hij aan 25.000\$; de prijzen dalen tot 5.000\$ wanneer een klant verschillende exemplaren bestelt. Onder druk van zijn galeriehouders begint hij een nieuwe reeks rond de figuur van Mao Zedong. Met deze reeks maakt hij een meesterlijke terugkeer naar de schilderkunst, waarbij hij zijn mechanische stijl vernieuwt door penseelstroken zichtbaar te laten.

Tijdens dit decennium besteedt de kunstenaar veel aandacht aan het in stand houden van de Factory. Hij draait zelf geen films meer, maar produceert ze wel nog. Deze producties vergen echter steeds meer middelen en hij moet deze activiteit stopzetten. Dankzij zijn vriendschappen in de muziekwereld blijft hij overigens wel platenhoezen illustreren, in het bijzonder voor de wereldberoemde Rolling Stones. Warhol wijdt ook veel energie aan zijn nieuwe project: het magazine Interview, dat hij in 1969 lanceert. Het is bedoeld als een magazine voor undergroundfilm, maar staat al snel open voor andere artistieke vormen en voor roddels uit de showbizz. Met zijn bandopnemers maakt Warhol interviews van

beroemdheden, die hij pusht tot ze zelfs de kleinste details uit hun dagelijks leven lossen. Het magazine legt het waanzinnige ritme van de New Yorkse nachten vast, waaronder de soirées in de bekende New Yorkse undergroundclub Studio 43. Via zijn werk voor het magazine bezoekt hij beroemdheden in de hoop dat ze nadien een portret bestellen bij hem. De inkomsten die hij binnenhaalt met Interview, investeert hij grotendeels in de productie van zijn films.

De jaren 1980: Warhol en de jonge generatie

De jaren 1980 in de Verenigde Staten

Presidenten:

Ronald Reagan van 1981 tot 1989 – republikein

Deze bondgenoot van de Britse eerste minister Margaret Thatcher onderhandelt met succes met Sovjetleider Michail Gorbatsjov over het einde van de Koude Oorlog. Reagan begint een 'behoudsgezinde revolutie' en baseert zijn politiek op een sterke belastingverlaging, een beperking van de sociale programma's en een verhoging van het defensiebudget. Met deze maatregelen vergroot hij de ongelijkheid in het land en begint hij een wapenwedloop, waarmee hij opnieuw aanknoopt met het imperialisme. Hij wil Amerika zijn trots teruggeven met de leuze "America is back!".

Internationale relaties:

In 1983 bestempelt Ronald Reagan de Sovjet-Unie als het 'Rijk van het kwaad', waarna de relaties tussen Amerika en de Sovjet-Unie verharden. De Sovjet-Unie heeft te kampen met moeilijkheden binnen het blok, maar wordt ook geconfronteerd met een ouder wordende partijleiding. Wanneer in 1985 Michail Gorbatsjov aan de macht komt, wil die een einde maken aan de race naar de wereldheerschappij met de Verenigde Staten en Westerse steun krijgen voor het herstel van de Sovjeteconomie. Het resulteert in de ondertekening van ontwapeningsakkoorden, de opheffing van het IJzeren Gordijn en de val van de Berlijnse Muur in 1989. Hij ontvangt in 1990 de Nobelprijs voor de Vrede.

Sociaal-economisch

De neoliberale economische politiek van Reagan (reaganomics) versterkt de sociale ongelijkheid in de Amerikaanse maatschappij. Daarnaast duiken vanaf 1981 de eerste aidsymptomen op in de homogemeenschap. Deze gemeenschap staat in de frontlinie en de pers heeft het over de 'roze pers' of 'homokanker'. De zieken met een hiv-besmetting worden gestigmatiseerd. Van de ziekte is geweten dat ze wordt overgedragen via bloed en seks; ze boezemt angst in. Het personeel durft amper in de buurt te komen van de zieken, die tot een gewisse dood zijn veroordeeld. Geconfronteerd met het uitblijven van een aanpak van de crisis door de behoudsgezinde en homofobe regering-Reagan, ontstaan de eerste belangenorganisaties, waaronder Act Up.

Tijdens de jaren 1980 maakt Andy Warhol zijn status van commercieel kunstenaar helemaal waar. Hij werkt steeds vaker samen met allerhande merken en gaat nieuwe vormen van samenwerking aan tussen kunst en marketing. Hij zet zijn activiteit als illustrator van platenhoezen verder en werkt in sneltempo aan zijn publicaties. Daarnaast maakt hij videoclips en richt hij de televisiezender Andy Warhol TV op. Hij werkt verder aan zijn geschilderde reeksen, met name rond de figuur van Lenin en de Belgische schilder Paul Delvaux, die hij in Brussel ontmoet en met wie hij talrijke artistieke overeenkomsten blijkt te hebben. Hij stelt zijn roem echter vooral ten dienste van enkele jonge kunstenaars uit New York. Samen met Jean-Michel Basquiat en Keith Haring maakt hij verschillende werken. De wens om samen te werken staat tijdens zijn hele carrière centraal in zijn artistieke opvattingen. Dat blijkt met name in de Factory, waar zijn creativiteit tot uiting komt in de confrontatie met anderen. Deze collectieve werken zijn voor hem pogingen om zijn kunsttaal te vernieuwen en nieuwe beeldende praktijken uit te proberen.

5. ANDY WARHOL – ANALYSE VAN ENKELE WERKEN

Klein doosje met 10 wenskaarten Tiffany & Co, 1960, offsetdruk op gekartonneerd papier Verzameling Paul Maréchal, Montreal

Tussen 1956 en 1962 bedenkt Warhol reeksen postkaarten voor het huis Tiffany & Co. Hij heeft een bijzondere interesse voor het kerstthema en maakt tijdens zijn leven tientallen kerstkaarten. Warhol is geboren in een heel gelovige familie van bescheiden komaf en is niet echt vertrouwd met weelderige oudejaarsfeesten. Zijn liefde voor het kerstfeest houdt ongetwijfeld verband met zijn passie voor de populaire cultuur. Kerstmis is naast Thanksgiving een van de populairste Amerikaanse feesten. Al heeft het kerstfeest een religieuze oorsprong, toch is het ook een commercieel en materialistisch feest. Warhol beschouwt het kerstthema dus als een commerciële bron die hij kan aanboren. In deze reeks zijn de gekartonneerde bladeren gevuld met hulstbladeren, zuurstokken en knisperende vuurtjes die met veel fantasie, op een repetitieve manier, zijn samengesteld tot een geïdealiseerde versie van kerstmis. De esthetiek van de soms kinderlijk ogende tekeningen is kenmerkend voor deze tijd. Achter deze haast naïeve thematiek reikt Warhol het getrainde oog soms suggestieve boodschappen aan.

A whole Stocking full of good wishes, 1956, Offset lithografie op papier Verzameling Paul Maréchal, Montreal

Tijdens de jaren 50 illustreert Andy Warhol talrijke mode-artikels (en in het bijzonder schoenen) voor damesbladen. Hij krijgt erkenning voor de esthetische kwaliteit van zijn commercieel getinte tekeningen en haalt in 1955 een contract binnen met de verkoper van luxeschoenen Miller & Sons. Hij tekent schoenen met een uniek en elegant design voor het merk. Zijn pumps zijn versierd met ringen die op juweeltjes lijken, dunne hakken en bloemen- en vogelmotieven. Met deze productie geeft hij de aanzet van een artistieke en technische taal die hij tijdens zijn hele carrière zal blijven ontwikkelen. Hij verbindt elke creatie met een publieke figuur zoals Elvis Presley, James Dean en Truman Capote, in functie van hun persoonlijkheid. Elke week maakt hij voor het merk een advertentiepagina in de wekelijkse societybijlage van de New York Times. Zo groeit hij uit tot een van de grote namen van de reclametekening. In tegenstelling tot zijn tijdgenoten, die pseudoniemen gebruiken voor hun reclameproductie, signeert Warhol de tekeningen die hij maakt voor advertenties.

Miller & Sons

Israël Miller is de zoon van een Poolse schoenmaker die tijdens de jaren 1890 naar de Verenigde Staten emigreerde. Hij krijgt een opleiding van John Azzimonti, een schoenmaker van Italiaanse origine die schoenen maakt voor het theater. Wanneer Azzimonti zijn onderneming sluit, neemt Miller zijn cliënteel over. In 1911 vestigt hij zijn winkel dicht bij de theaterbuurt van Broadway. Israël Miller overlijdt in 1929, maar zijn onderneming blijft tot in 1970 bestaan.

De wazige lijn, of de techniek van de gestempelde tekening op vloeipapier

Om het basissilhouet van zijn schoenen over te nemen, gebruikt Warhol een techniek waarmee hij snel een tekening kan reproduceren. Hij leert de techniek kennen tijdens zijn opleiding aan het Carnegie Institute of Technology: de wazige lijn, of de gestempelde tekening op vloeipapier. Op de originele tekening neemt hij in Chinese inkt de verschillende delen over, die hij vervolgens heel nauwkeurig aanbrengt op een ander blad dat bovenop de tekening ligt, zoals gebeurt met vloeipapier. Zolang de inkt nat is, kan hij hetzelfde motief verschillende keren afdrukken.

In diezelfde periode maakt hij zijn portfolio *A la recherche du shoe perdu*, een knipoog naar Marcel Proust. Het portfolio bevat 17 tekeningen van een vrouwenschoen, midden in het blad. Elke schoen is voorzien van een regel tekst in een sierlijk schrift van de dichter Ralph Pomeroy (1926-1999) die geschreven is door Julia Warhol, de moeder van de kunstenaar die haar hele leven dicht bij hem staat. De pagina-opmaak doet denken aan zijn reclamebeelden. De schoenen zijn door Warhol en zijn vrienden met levendige kersenrode, turquoise en roze tinten ingekleurd tijdens zijn 'coloring parties'.

Zeefdruk

De zeefdruk is afgeleid van de sjabloonteknik en maakt gebruik van een zijden of nylon scherm. De kunstenaar brengt de tekening aan op het scherm met behulp van latex inkt. Met een vulmiddel worden dan de delen zonder tekening opgevuld. Na het drogen wordt de latex inkt verwijderd, zodat de mazen van het motief weer opengaan en de inkt kunnen doorlaten. De kleur wordt in vlakken aangebracht op de drager (dat kan papier zijn, textiel enz.) en uitgestreken met een rubberen lat. Er zijn evenveel schermen en delen als er kleuren gebruikt worden. De techniek is in de 17e eeuw in Japan bedacht en wordt in het midden van de twintigste eeuw opnieuw populair wanneer ze door het Amerikaanse leger over het Europese continent wordt verspreid. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft elk militair kamp een zeefdrukatelier, dat gebruikt wordt om wagens te markeren en signalisatie aan te brengen. Tijdens de protestbewegingen van mei 1968 wordt de zeefdruktechniek gebruikt om massaal affiches te drukken. Vanaf de jaren 70 is de techniek aanwezig in talrijke elementen van het dagelijkse leven (bedrukte signalisatieborden, stickers, stoffen enz.). Deze industriële reproductietechniek krijgt een nieuwe toepassing in de kunstwereld, met name dankzij de 'popkunstenaars' van de jaren 50 en 60.

Warhol en de zeefdruktechniek

Warhol heeft een grote waardering voor de zeefdruk. Met die techniek kan hij een productie mechaniseren en tegelijk ruimte laten voor creativiteit, met name in de details die hij benadrukt, de kleurkeuze en de inscenering. Aan het begin van zijn carrière vertrouwt hij het maken van zeefdrukken toe aan een drukker. Later neemt hij het proces zelf voor zijn rekening of laat hij een van zijn assistenten de verschillende stappen uitvoeren. Hij stelt: "Het zou echt geweldig zijn wanneer meer mensen gaan zeefdrukken, totdat niemand meer weet of een schilderij nu echt van mij is, of van iemand anders!"

Nadat hij een beeld kiest uit een tijdschrift, een advertentie of een zelfgemaakte foto, stuurt Warhol het uitgeknipte beeld naar de fotostudio om er een contrastrijke foto in zwart-wit van te maken op een transparante film, die het positieve beeld is van wat op het zijden scherm wordt overgebracht. De mazen van het scherm zijn bedekt met een lichtgevoelige emulsie. Na het opdrogen wordt het filmpositief op het scherm geplaatst en blootgesteld aan een krachtige lichtbron waarmee het beeld op het scherm gefixeerd wordt. Warhol beslist vóór het drukken of hij een unieke compositie wil maken, of een reeks. Zodra de herkenningspunten zijn aangebracht op het doek, bepaalt hij de kleuren en schildert hij volgens de basislijnen, waarbij hij het doek met brede vlakken bedekt. Vervolgens past hij het scherm op het doek aan de hand van de herkenningspunten en brengt hij ze over op het scherm. Hoewel dit een mechanische techniek is, laat ze ruimte voor onvoorspelbare elementen. Warhol speelt met dit toevalselement in het eindresultaat van zijn prints.

De zelfportretten hebben een vierkant formaat, zoals de kunstenaar wel vaker kiest, met een compositie die rond het gezicht is geconcentreerd. Sommige specialisten zien in de keuze van de compositie een verwijzing naar de orthodoxe byzantijnse iconen die de kerk van de heilige Chrysostomos sieren die de kunstenaar tijdens zijn kindertijd met zijn familie bezocht. We zien een peinzende blik, een driekwart gezicht en een hand die rust op de kin. Hoewel Warhols gezicht voor de helft in een schaduwzone verdwijnt, is het uitdrukkingsloos en ontdaan van emoties. De negen zelfportretten zijn gemaakt in verschillende variaties van primaire en secundaire kleuren met sterke visuele contrasten.

Tijdens de jaren 60 verkent Warhol het doodsthema met zijn keuze voor de overleden heldin Marilyn Monroe, door het gebruik van persfoto's van de moord op JFK in de reeks Jackie en met de reeks Death & Disasters. De zelfportretten zijn voor de kunstenaar een middel om uitdrukking te geven aan zijn eigen doodsangst. Door zichzelf als een modern en verheven icoon af te schilderen, probeert hij zich het karakter van eeuwigheid te geven.

Campell's Soup I, Portfolio van tien zeefdrukken, 1968

FRAC, Bourgogne, Frankrijk

In 1962 stelde Andy Warhol in de Ferus Gallery (Los Angeles) 32 doeken tentoon die Campbell's soepdozen voorstellen. Daarmee brengt hij een banaal consumptieproduct naar de muren van een plek die voor kunst is bestemd. Hij toont het beeld van het product zoals het is en probeert de commerciële waarde niet te verdoezelen. Het beeld van deze conservenblikken lijkt op het eerste gezicht identiek. Het werd gemaakt met behulp van het industriële zeefdrukproces. Het gebruik van dit procédé geeft aanleiding tot een debat over kunstkritiek, waarbij het concept van het unieke kunstwerk en zelfs de fundamenteën van de schone kunsten in vraag gesteld worden.

Wie van dichtbij kijkt, ziet dat elk doek in feit een andere soort soep toont. De reeks wordt op een lineaire manier voorgesteld, waarbij de dozen op een plank of rek zijn geschikt. De keuze van de opstelling suggereert de verheerlijking van de supermarkten en de massaconsumptie. Voor Warhol "worden de grote winkels de nieuwe musea, en de musea de grote winkels". De soep is betaalbaar voor alle sociale klassen en maakt deel uit van de dagelijkse voeding van de gezinnen. De jonge Warhol at deze soep bijna bij elke maaltijd. Zijn moeder hergebruikte de lege blikken dozen als vaas. De keuze voor dit thema sluit naadloos aan bij Warhols fascinatie voor de populaire cultuur en de "American way of life". Tijdens zijn carrière vindt hij regelmatig inspiratie in de Amerikaanse supermarkten. Hij gebruikt emblematische consumptieproducten zoals Brillo zeepdozen en Coca-Colaflesjes. Vandaag worden deze werken beschouwd als een kritiek op de consumptiemaatschappij en het kapitalisme dat de maatschappij dwingt om aan de lopende band te produceren.

Campbell's soup company

Het bedrijf Campbell's wordt in 1869 opgericht in de Verenigde Staten door de fruitverkoper Joseph A. Campbell's, die samenwerkt met Abraham Anderson, een fabrikant van koelkasten. Aanvankelijk produceert het bedrijf allerhande voedingsproducten die in conservenblikken bewaard worden. In 1897 treedt ook John T. Dorrane toe tot het bedrijf. Deze chemicus ontwikkelt een manier om water (het zwaarste ingrediënt) te onttrekken aan voeding. Omdat ze zo praktisch en betaalbaar zijn, groeien zijn geconcentreerde soepen al snel uit tot een commercieel succes. Ze worden een belangrijk product voor de Amerikaanse gezinnen. Talrijke beroemdheden (waaronder Ronald Reagan en Orson Welles) maken reclame voor de soep van Campbell's. Andy Warhols werk maakt dit succes alleen maar groter.

Marilyn, Portfolio van tien zeefdrukken op papier, 1967

Privécollectie

Andy Warhol is sinds zijn kindertijd gefascineerd door sterren en beroemdheden. Hij bezit een indrukwekkende collectie van deze iconen die, net als massaproducten, op grote schaal worden verspreid door de Amerikaanse pers.

In augustus 1962 overlijdt de Amerikaanse actrice Marilyn Monroe in onopgehelderde omstandigheden. Haar gezicht staat op de voorpagina van alle kranten. De actrice wordt al snel een legende van de Hollywoodfilmindustrie. Andy Warhol is gefascineerd door de Hollywoodmythes, en sinds kort ook door het thema van de dood. Hij neemt het onderwerp over. In diezelfde periode stopt hij met de techniek van de reproductie van een motief met gegraveerde rubberen stempels. Omdat hij deze werkwijze te artisanaal vindt, gaat hij zich toeleggen op de zeefdruktechniek. Dit mechanische procédé om beelden in serie te vermeerderen, stamt uit de industriële wereld. Tussen 1963 en 1967 maakt hij met deze werkwijze een reeks portretten van de actrice. Aan de basis van het beeld ligt een reclamefoto waarop ze de film Niagara (1953) promoot. Op de foto ziet Marilyn eruit als het archetype van de pin-up, een icoon dat verlangen en glamour belichaamt.

Andy Warhol gebruikt de foto op een originele manier, waarbij hij het gezicht van de ster van alle emotie ontdoet. Hij houdt enkel de belangrijkste lijnen over en verwijdert het perspectief uit de foto. Door bepaalde elementen te accentueren - zoals de lippen, de overdreven "maquillage" op de ogen en de blonde haren - versterkt hij het vrouwelijke karakter. Hij geeft het portret levendige, bijna verzadigde kleuren die losstaan van de visuele en anatomische werkelijkheid. Het beeld van de legendarische actrice wordt hier in aan de lopende band geproduceerd zoals eender welk consumptiegoed. Achter dat laagje vernis, dat het beeld van Marilyn als het ware verheerlijkt, laat Warhol zijn doodsangst doorschemeren.

Marilyn Monroe

Marilyn Monroe is het pseudoniem van Norma Jeanne Mortenson. Ze wordt in 1926 geboren in Los Angeles. De jonge vrouw kiest aanvankelijk voor een carrière als model. Nadat ze naakt poseert voor het beroemde magazine Playboy, wordt ze opgemerkt door de acteur Ben Lyon. In 1946 signeert ze haar eerste contract als actrice bij 20th Century Fox. Dankzij haar optredens in cultfilms zoals *Gentlemen Prefer Blondes* (1953), *The Seven Year Itch* (1955) en *Some Like It Hot* (1959) krijgt ze erkenning als Hollywoodster en ontvangt ze in 1960 een Golden Globe.

Tussen 1950 en 1960, een periode die gekenmerkt wordt door naoorlogse welvaart en de gouden tijd van de filmstudio's, groeit Marilyn uit tot een populair Amerikaans icoon. Ze belichaamt de glamoureuze versie van de "Amerikaanse droom". Ook in de filmzaal is ze het model van de aantrekkelijke vrouw waar de Amerikaan van droomt. Maar Marilyn Monroe belichaamt ook de vrouw als lustobject die sterke mannen graag in de armen nemen, maar waarmee ze niet willen trouwen. Ze raakt niet meer verlost van haar reputatie van een wat domme, vulgaire vrouw die het gemaakt heeft dankzij haar charmes. De actrice is ontevreden over haar carrière en haar persoonlijke leven en raakt verslaafd aan medicamenten en alcohol. Ze lijdt ook aan depressies en angstaanvallen. Marilyn Monroe overlijdt begin augustus van het jaar 1962. Hoewel de politie besluit dat ze vermoedelijk zelfmoord heeft gepleegd, wordt haar dood nooit echt opgehelderd. De actrice sterft op het hoogtepunt van haar populariteit en wordt in één klap een filmicoon.

De methode om beelden te vergroten

De gedrukte beelden die hij uit tijdschriften en kranten heeft geknipt, vergroot Andy Warhol met behulp van een episcoop. Met dat optische toestel kan hij een beeld uitvergroten weerspiegelen op een ondoorzichtig voorwerp.

Aanvankelijk bevestigt hij aan de muur een blad papier of een stuk doek dat bedekt is met een witte grondlaag. Daarop projecteert hij zijn beeld, waarvan hij snel met een potlood de belangrijkste contouren overneemt, net als de typografische elementen die hij wil behouden. Dan gaat hij over de contouren met een zwarte verf die vaak is samengesteld uit pigment gemengd met caseïne, een proteïne dat ook in melk aanwezig is.

Mao, Synthetische polymeerverf, zeefdruk en acrylverf op doek, 1972

Privécollectie, Parijs

In 1972 knoopt Andy Warhol na langdurig aandringen van zijn galeriehouders opnieuw aan met de productie van een grote reeks portretten. Opnieuw vindt hij zijn inspiratie in de actualiteit: de historische ontmoeting tussen Richard Nixon en Mao Zedong, de leider van de Chinese communistische partij. Het bezoek van Richard Nixon aan China in 1972 is een fundamentele fase in de normalisatie van de diplomatieke betrekkingen tussen de Verenigde Staten en de Volksrepubliek China. Nixon is de eerste Amerikaanse president in een kwart eeuw die naar China trekt, een land dat de VS als een van zijn grootste tegenstanders beschouwt. Aan de ontmoeting gaat een voorbereiding van meer dan een jaar vooraf. Ze wordt breed uitgemeten in de media en wordt door president Nixon zelf beschouwd als "de week die de wereld verandert".

Warhol beslist om Mao's meest bekende portret te gebruiken dat staat afgebeeld op de cover van het Rode Boekje. Op het officiële portret is hij neutraal en zonder expressie in vooraanzicht afgebeeld. Er is geen enkele verwijzing naar de kwaliteiten en het karakter van de Chinese president. Het beeld past in de Chinese propaganda en zijn persoonlijkheidscultus. Het wordt afgedrukt op miljoenen exemplaren en is al onderhevig aan de vragen die Warhol oproept over de verveelvoudiging van een portret en de verspreiding bij zo veel mogelijk mensen.

Door zich tot één enkel portret te beperken, brengt Warhol de gebeurtenis terug tot de persoonlijkheid van Mao en bant hij Nixon volledig uit zijn artistieke creatie. Net zoals in zijn voorgaande portretreeksen verveelvoudigt Warhol het beeld van Mao's gezicht en gebruikt hij een kleurenpalet dat afwijkt van de visuele realiteit. Met deze reeks keert Warhol terug naar de schilderkunst. Hij vernieuwt zijn mechanische stijl door penseelstreken, borstelafdrukken en optische kleureffecten te tonen. Het levendige palet dat verbonden wordt met de Chinese politiek, zet ook de serieuze en de legitimiteit van zijn personage op losse schroeven. In tegenstelling tot Marilyn's portretten, die de 'betere Amerikaanse maatschappij' symboliseren, tonen de portretten van Mao Zedong wie de vijand is. Door de keuze voor

deze protagonist plaatst Warhol vraagtekens bij de manier waarop de samenleving de iconen ervaart. Met dit werk ruilt hij Mao's status van politicus in voor die van commercieel icoon, waarbij de kracht van zijn politieke discours aan kracht inboet.

Mao Zedong

Mao Zedong wordt in 1893 geboren in Shaoshan in de provincie Huan. Hij is de zoon van eenvoudige boeren en een van de historische leden van de Chinese communistische partij. Hij krijgt geleidelijk erkenning als hoogste leider en roept op 1 oktober 1949 in Peking de Volksrepubliek China uit. Van 1954 tot 1959 vervult hij de rol van president van de Volksrepubliek. Hij blijft de nummer 1 van het regime tot aan zijn dood in 1976. Hij legt de bevolking het collectivisme en de dictatuur van de eenheidspartij op. Daarbij volgt hij het model van de Sovjet-Unie. Hij voert een Chinese landbouwhervorming door, een campagne waarmee hij contrarevolutionairen wil onderdrukken, en een "anti-rechtse" campagne die miljoenen Chinezen de dood injaagt. In 1963 lanceert hij de Socialistische Opvoedingsbeweging, waarbij Chinese studenten in opstand komen tegen de partijleiding om de macht te grijpen. Deze opstanden worden streng bestraft en leiden tot een culturele revolutie. Nadat hij zijn rivalen heeft uitgeschakeld en de orde in zijn voordeel heeft hersteld, duwt hij zijn politiek tussen 1969 en 1976 steeds meer in de richting van een totalitair regime. Van 1949 tot 1976 is Mao's gezicht het onderwerp van een persoonlijkheidscultus. Het wordt op miljoenen exemplaren gereproduceerd op allerhande dragers. Na de Culturele Revolutie wordt het officiële portret van Mao Zedong op het Tiananmenplein op 200 miljoen exemplaren verspreid.

JM Basquiat/Francesco Clemente/AW, In Bianco, 1984, Acrylverf, zeefdruk en krijt op doek Stichting Almine & Bernard Ruiz-Picasso para el Arte, Brussel

Het atelier en het bruisende leven van de Factory getuigen van Andy Warhols wens om zijn hele carrière door synergieën tussen kunstenaars tot stand te brengen en talrijke samenwerkingen aan te gaan. In het midden van de jaren 1980, wanneer hij in de vijftig is en een figuur van de jetset, werkt Warhol enkele jaren lang aan de vernieuwing van zijn beeldtaal. Uit het contact met de jonge generatie kunstenaars die ontstaan is in stedelijke en undergroundmilieus, volgt een reeks nauwe samenwerkingen met een wederzijdse beïnvloeding van elkaars kunsttaal.

Wanneer de jonge, 24-jarige New Yorkse kunstenaar Jean-Michel Basquiat de galerie van Bruno Bischofberger in Sankt Moritz bezoekt, schildert hij in het gastenboek samen met de dochter van de galeriehouder en de Italiaanse kunstenaar Francesco Clemente. Wanneer de galeriehouder zijn werk ziet, stelt hij Basquiat voor om samen te werken met Warhol (die de kunstenaar al bewondert) en een andere kunstenaar naar keuze. Hij stelt voor om Clemente aan het trio toe te voegen. Hij is een van de belangrijkste kunstenaars van de Italiaanse transavantgarde en sinds enige tijd ook een vriend. De samenwerking tussen de drie kunstenaars leidt tussen 1984 en 1985 tot een vijftiental kunstwerken. Na deze ervaring blijven Warhol en Basquiat samenwerken aan tientallen projecten die resulteren in doeken op groot formaat. Warhol wordt gestimuleerd door Basquiats energieke en spontane stijl. Hij houdt van de stijl met lijnen, nerveuze inscripties, krabbels, tekens en symbolen. Basquiat op zijn beurt introduceert de zeefdruk in zijn werk, wat de invloed van de 'paus van de popart' aantoonde. Warhol raadde hem aan om, zoals in zijn beginjaren, uit de vrije hand letters en reclamelogo's te schilderen. Zo werkten de twee kunstenaars in een creatieve uitwisseling.

In 1985 worden hun gemeenschappelijke werken ongunstig ontvangen door de critici. Warhol wordt er in de pers van beschuldigd de jonge kunstenaar te manipuleren. Basquiat neemt afstand van Andy Warhol; de twee zullen nooit meer samenwerken.

Francesco Clemente

Francesco Clemente wordt in 1952 in Napels geboren in een aristocratische familie. Hij is voorbestemd om begin jaren 1970 architectuur te gaan studeren in Rome. Wanneer hij echter zijn studies opgeeft, gaat hij zich op tekenen en schilderen toeleggen. Zijn kleurrijke werken tonen vervormde, seksueel getinte vrouwenlichamen.

Tijdens de jaren 1970 reist hij naar Afghanistan en Indië en geeft hij zijn artistieke keuzes een nieuwe wending. Van dan af vindt hij zijn inspiratie in de hindoekunst en -cultuur. In 1980 vestigt hij zich samen met zijn familie in New York. Daar evolueert zijn repertoire opnieuw en krijgt het een heftige, neo-expressionistische connotatie. Deze grafische vernieuwing van Clemente komt met name tot uiting in de reeks die hij samen met Basquiat en Warhol maakt.

Jean-Michel Basquiat

Jean-Michel Basquiat wordt in 1960 in Brooklyn geboren uit een Puerto Ricaanse moeder en een Haïtiaanse vader. Op jonge leeftijd geeft hij blijk van zijn artistieke aanleg, die ongetwijfeld wordt gestimuleerd door zijn moeder. Zij is gevoelig voor kunst, neemt hem mee naar het MOMA en moedigt hem aan zijn talent te ontwikkelen. Met zijn graffiti's en tags krijgt hij bekendheid in de New Yorkse undergroundwereld. In de straten van Soho en in de metro tekent hij onder het pseudoniem SAMO (Same Old Shit). Hij hunkert naar beroemdheid en erkenning en grijpt de gelegenheid om in 1984 met Andy Warhol samen te werken, met beide handen aan. Zo wordt hij een van de meest prominente kunstenaars. Zijn artistieke stijl is nerveus, agressief, energiek en geïnspireerd door zijn afkomst. Zijn doeken zijn bezaaid met tekens, collages en gedichten. Net als Warhol klaagt hij met zijn werk de Amerikaanse consumptiemaatschappij, de buitensporige mediatisering en de armoede in de steden aan, maar hij doet dat op zijn heel eigen manier. Hij is de eerste zwarte Amerikaanse kunstenaar die internationale erkenning krijgt en zijn carrière neemt een hoge vlucht. In 1988 overlijdt hij in New York aan een overdosis. Hij is dan 27 jaar oud.

6. PEDAGOGISCHE MOGELIJKHEDEN – VOOR WIE DIEPER WIL GRAVEN

Expressieve vaardigheden / Kunstgeschiedenis / Kunstfilosofie

Het concept 'reeks'

Andy Warhol is een van de eerste 20e-eeuwse kunstenaars die seriële werken presenteert als een geheel dat één enkel werk vormt.

Zoek samen met je leerlingen naar de verschillende artistieke mogelijkheden die het maken van reeksen biedt: werken die bij elkaar horen dankzij een gemeenschappelijk thema, ondersteuning bij een plastisch probleem dat moet worden opgelost, het resultaat van de specifieke kenmerken van een techniek, spelen met combinaties, een systematische repetitieve benadering ...

Ga voor al deze gevallen op zoek naar kunstwerken die dit staven. Tracht door de gevonden voorbeelden te bekijken en te vergelijken, samen met de leerlingen te begrijpen hoe ons oog het begrip 'reeks' vastlegt en oppikt. Analyseer dit effect op de perceptie van de motieven die de kunstenaar heeft gereproduceerd.

Filosofie & burgerschap / Frans

Het concept van het unieke kunstwerk

Door de ontwikkeling van de fotografie en vervolgens de film, zijn zowel de kunst als de perceptie van kunst grondig gewijzigd in de Westerse maatschappij. Er ontstaan nieuwe artistieke processen die de productieomstandigheden van een kunstwerk transformeren.

Probeer om samen met je leerlingen tot een definitie van kunst te komen. Confronteer verschillende bestaande definities uit documentaire bronnen met elkaar, vergelijk ze, knip ze in stukken en herformuleer ze tot je tot een formule komt die volgens de leerlingen voldoet aan de voorbeelden die vandaag als kunst beschouwd worden.

Voor het middelbaar onderwijs: vergelijk de zinnen die de leerlingen voorstellen met uitspraken van filosofen zoals Kant: kunst onderscheidt zich van de natuur, doordat deze 'maakt' in plaats van 'voortstuwt', en het product of het gevolg van kunst onderscheidt zich als kunstwerk van een product van de natuur omdat het een effect is. (Kritiek van het oordeelsvermogen)

Je kunst dit debat verderzetten aan de hand van de volgende vragen:

*wat verwachten we van een kunstwerk?

*wat is de waarde van een kunstwerk?

*welke gevolgen heeft, of kan de reproduceerbaarheid hebben in contrast met het unieke kunstwerk, dat lange tijd als essentieel beschouwd werd?

*is de tegenstelling tussen kunst en techniek absoluut?

In het middelbaar onderwijs kan het idee van de beoordeling van smaak, schoonheid en ontwikkeld worden op basis van de antwoorden van de bovenstaande oefeningen.

Frans / expressieve vaardigheden

De definitie van het portret

Door een portret te bestuderen, bestudeer je ook de manier waarop de codes van de afbeelding van de mens opgesteld worden. Analyseer samen met je leerlingen een aantal portretten uit verschillende periodes om deze codes te bepalen. Kies voor ten minste één academisch en één modern portret. Aan de hand van de vragen en observaties vestig je de aandacht op de mogelijke composities (portret ten voeten uit, ten halve, buste), de posities van het gezicht (vooraanzicht, zijaanzicht, driekwart), de houdingen waaruit je de functies van het portret kunt afleiden.

Laat je leerlingen naast voorbeelden uit de plastische kunsten ook zoeken naar andere portretvormen, zoals het Chinese portret (met de allerkleinsten), of onderzoek vriendenboeken samen met met de grotere leerlingen. Vraag hen om enkele interviewportretten te maken (van een andere leerling, een familielid of een andere leerkracht).

Geschiedenis

Geschiedenis van de 20e eeuw

In de tentoonstelling kun je kennismaken met de geschiedenis van de Verenigde Staten van de tweede helft van de twintigste eeuw. Ook via Andy Warhols onderwerpen kun je, aan de hand van beelden, de grote onderwerpen van de menselijke geschiedenis verkennen: de Vietnamoorlog, de Koude Oorlog, de oliecrisis, het communisme in China en de Sovjet-Unie, de val van het Oostblok.

Als deze onderwerpen in het basisonderwijs en het lager secundair geen deel uitmaken van een reeks, dan kun je een tijdlijn van de 20e en 21 eeuw (vandaag) opstellen in de juiste schaalverhoudingen. De leerlingen kunnen de historische gebeurtenissen dan grafisch situeren op de tijdlijn.

Voor het hoger secundair kan het interessant zijn om, na het bestuderen van deze onderwerpen, vragen te stellen over de gevolgen van deze gebeurtenissen voor ons leven vandaag.

Plastische kunst / muziek

Het concept 'herhaling'

Andy Warhols oeuvre leent zich goed voor beeldend onderzoek, van de kleuterschool tot het secundair onderwijs. En waarom zouden we dat onderzoek niet aanvullen met muzikale voorbeelden? Verschillende 20e-eeuwse componisten gaven hun muziek een serieel karakter. Dat is onder meer het geval bij Philip Glass, wiens muziek je uitnodigt om diep tot de klank door te dringen (in 2021 te horen bij het Orchestre Philharmonique de Liège).

Net als Andy Warhol kun je ook zelf sjablonen maken (in karton) en / of stempels (bijvoorbeeld met behulp van een uitgesneden aardappel of gom). Indien je op school over de technische mogelijkheden beschikt, kun je met lino snede een beter resultaat bereiken. Met deze tools kunnen de leerlingen eenzelfde motief of een seriële manier reproduceren: dat kan in verschillende kleurvarianties op één enkele drager, of op veel verschillende dragers. Vervolgens kunnen ze experimenteren met verschillende assemblages en manieren om hun reeks op te hangen. Zo kunnen ze de betekenis veranderen die ze gaven aan hun werk, of aan de plaats van het werk in de ruimte.

Je eigen beeld bewerken - met andere woorden: een zelfportret maken zoals ook Warhol dat deed - kan eenvoudig met behulp van een afgedrukte A4-foto van een leerling, carbonpapier en een kleurtechniek (krijt, posca, acrylverf). Op basis van de foto-afdruk en het carbonpapier kan de leerling zijn zelfportret maken in verschillende exemplaren die hij in kleurvlakken indeelt, zodat het werk niet volledig overeenstemt met de visuele realiteit.

Als je op school beschikt over elektronische middelen (een computer of tablet), dan kun je met behulp van het programma Photoshop eenvoudig enkele grafische wijzigingen aanbrengen op een foto. Ook op de tablet is het mogelijk om met eenvoudige ingrepen tot een resultaat te komen dat aan Warhols werken doet denken.

Ongeacht de gebruikte techniek, kun je je leerlingen voorstellen om ook typografische elementen te gebruiken in hun werk, zoals ook Andy Warhol deed aan het begin van zijn carrière. Deze letters, logo's en woorddelen kunnen uit tijdschriften geknipt en geplakt worden, of aangebracht met behulp van inktstempels of een lettersjabloon.

7. BIBLIOGRAFISCHE GEGEVENS

Tentoonstellingscatalogus "Warhol. The American Dream Factory", la Boverie, Luik, 2020

Bezoekersgids "Warhol. The American Dream Factory", la Boverie, Luik, 2020

Pedagogisch dossier Warhol Unlimited, Musée d'Art Moderne de la ville de Paris, 2016.

